

УДК 316.36:392.3

С 12

Юлія САВЕЛЬЄВА

ДО ПРОБЛЕМИ ОСМИСЛЕННЯ СІМ'Ї: МОЖЛИВОСТІ ДЕКОНСТРУКЦІЇ

Статтю спрямовано на надолуження дефіциту філософського інструментарію у діяльності державних служб соціального спрямування, що працюють з сім'єю, використовуючи переважно формалізовані методики оцінки сім'ї. Запропоновано одну з постмодерністських дослідницьких процедур – деконструкцію як філософську техніку інтерпретації, що дає змогу переосмислити як проблему маргіналізації сім'ї у західній філософії, так і уявлення про конкретну сім'ю зокрема. З'ясовано, що уявлення про сім'ю конструюється людьми з урахуванням умов часу, культури і соціального контексту.

Ключові слова: *деконструкція, сім'я, Ж. Дерріда, феномен сім'ї.*

Постановка проблеми. Деконструкція як тлумачення текстів уже не перший рік використовується при дослідженні маргіналізованих у суспільному житті явищ. “Відтиснута на узбіччя життя” домінуючою більшістю, та особлива, на думку Гегеля, соціальна структура “сім'я”, стає дедалі все більш цікавим предметом для вивчення деконструктивістами, які стверджують, що сім'я є соціально конструйованою реальністю, заснованою через мову, організованою через наратив, та позбавленою шансу на абсолютну істину. Власне, як і всі решта феноменів у розумінні постмодерністів.

Незважаючи на удаване розуміння більшістю людей світу щодо того, що таке сім'я, досі актуальною залишається проблема загальновизнаної дефініції цього феномену. Ті визначення сім'ї, що сьогодні перебувають у обігу, хоча й різняться між собою, здебільшого мають схожий зміст і продовжують традицію бачення сім'ї як універсального об'єднання

кровних родичів, які виконують один щодо іншого певні (“природні”) ролі. Тим не менше, з ХХ ст. з’являються докази того, що сім’я є радше конвенціональним концептом. Але, всупереч цьому, на рівні більшості країн світу, і в Україні зокрема, продовжує втілюватися просімейна державна політика, у межах якої ведеться підготовка спеціалістів соціальної сфери за програмами, які не містять альтернативних точок зору щодо походження, цінності та уявлень про сім’ю в людській історії. Значущості філософського, а не формалізованого підходу до концептуалізації сім’ї, необхідності осмислення та прийняття її багатовимірного світу, не надається достатньої уваги. Все це звучує можливості як окремого спеціаліста, так і державної політики у створенні умов, сприятливих для розвитку кожної сім’ї та кожного її члена. Актуальності питанню додає той факт, що в Україні розв’язання проблеми саморозвитку сім’ї є одним із практичних завдань Державної цільової соціальної програми підтримки сім’ї до 2016 р. А відповідне наукове завдання має йти попереду, компілюючи знання щодо феномену сім’ї, в тому числі – на основі філософського аналізу.

На сьогодні типовим у соціально-педагогічних та пов’язаних з соціальною роботою розвідках щодо сім’ї в Україні є акцент на визначених просімейним дискурсом нашої держави проблемних аспектах – таких, як виховання сімейних цінностей, соціалізація особистості у сім’ї, робота з сім’ями, що перебувають у складних життєвих обставинах, проблема сімейного насильства тощо. Це, зокрема, підтверджує перелік захищених дисертацій за спеціальністю “Соціальна педагогіка” [див. 1] за часи незалежності України.

У наукових напрямках соціальної педагогіки та соціальної роботи в Україні дослідження щодо теоретико-методичних основ роботи з сім’єю у переважній більшості ґрунтуються на соціологічних даних, які достатньо часто використовуються у провладному дискурсі з особливим емоційним забарвленням. Так, в оцінках сучасного стану сім’ї, що спираються на показники народжуваності, розлучень, абортів, шлюбів, вживається риторика кризи, занепаду, руйнації. Науковий аналіз сфери сім’ї нерідко містить експресивно-емоційну лексику та аргументи з однозначним поясненням причиново-наслідкових відношень. Крім того, у сфері аналізу сім’ї недостатньо використовуються методологічні можливості неупередженого філософського узагальнення, яким вирізняються її сучасні підходи. Деконструкція як один з таких підходів визнає плюралізацію життєвих

стилів, позбавлена ідеологічних ілюзій та з особливим інтересом, але без пафосу та посягань на “істину в останній інстанції”, вивчає типово “нефілософські” сфери людського життя, серед яких опинилась і сім’я.

Сім’я як об’єкт соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи достатньо часто потрапляє до кола інтересів науковців зі співзвучних спеціальностей. Водночас у теорії соціальної педагогіки та соціальної роботи вкрай недостатньо досліджень, які б сприяли розумінню сутності сім’ї. На нашу думку, реалізувати успішну роботу з сім’єю нелегко, якщо попередньо не проведено осмислення об’єкта докладання зусиль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед досліджень, у яких започатковано надолуження дефіциту теоретичних засад вивчення сім’ї в соціально-педагогічній та соціальній роботі, можна виокремити роботи українських педагогів І.М. Трубавіної, Н.А. Бугаєць. Але варто зауважити, що основу в їх дослідженні складає соціологічний вимір сім’ї. І хоча філософська методологія розглядається у курсі загальних основ педагогіки, на практиці найчастіше має місце лише поодинокі використання доробків класичної філософії.

Грунтовний соціально-філософський аналіз сім’ї на сьогодні представлений достатньо обмежено. Тим ціннішим виявляються напрацювання таких політичних та соціальних філософів-сучасників, як Мікаель Дж. Сандел (США), Елізабет Ф. Коган (США), Брендта Алмонд (Англія), Розалінд Хурсауз (Нова Зеландія), Антонетта Палма-Ангелес (Філіппіни), які зосереджують свою увагу на розв’язанні проблеми філософського осмислення сім’ї.

Означена стаття присвячується раніше відсутній проблемі осмислення сутності сім’ї в соціально-педагогічній діяльності та соціальній роботі (теоретичній, практичній та освітній їх складових) через застосування процедури деконструкції.

Не претендуючи на дотримання ідеалу об’єктивності і нейтральності та отримання завершеного результату через проведення деконструкції феномену сім’ї (бо деконструкція якраз вирізняється невизначеністю та невирішуваністю), все ж маємо намір у такий спосіб спробувати дістатись до ще однієї версії бачення сім’ї, бо з постмодерністської точки зору існування універсальної сутності сім’ї не виправдано.

Мета пропонованої статті полягає у використанні деконструкції як підходу, сучасного аналітичного інструментарію в аналізі теперішнього

стану сім'ї в контексті сьогодення. У такий спосіб ми виходимо на породження нових актуальних на певний момент трактувань сфери людського буття, позначеної як сім'я. Остання розглядається у статті як об'єкт соціально-педагогічної діяльності.

Досягнення окресленої мети передбачає розв'язання таких *завдань*:

- обґрунтування можливостей деконструктивістського підходу у вивченні сучасного стану сім'ї;
- демонстрацію використання інструментарію деконструкції в аналізі текстових напрацювань (політики) щодо сім'ї;
- простеження практичного ефекту використання деконструкції феномену сім'ї у діяльності спеціаліста соціальної сфери.

На відміну від прагнення класичної філософії знайти єдине правильне відображення об'єктивної реальності – абсолютну істину, філософія постмодернізму визнає поліваріативність істини. Це дає змогу побачити багатогранність явища та переконатися, що його розуміння (тобто, поняття сім'ї) є відображенням реальності, яка оточує досліджуваний феномен. Одним з найбільш яскравих постмодерністських філософських засобів інтерпретації сім'ї може слугувати запропонований французьким філософом Ж. Дерріда підхід деконструкції.

Використання деконструктивістських підходів в аналізі сім'ї в різних академічних колах знаходить як визнання обґрунтованості філософії (Ж. Дерріда (“Йельська школа”, Ж.-Ф. Ліотар, Ю. Крістева, М. Фуко, П. Козловські, В. Куріцин), так і критику через її суперечливість (В.П. Ратніков, А.Н. Тарасов, Н.Б. Маньковская, Н.І. Губанов) – навколо творчості Ж. Дерріда вже, починаючи з 60-х рр. і до сьогоднішнього дня триває полеміка. Але, “...називаємо ми це «деконструкцією», чи ні, подобається вона нам, чи ні, знаємо ми про неї, чи ні, така «діяльність» зі дестабілізації людського знання та дискурсів була завжди”, – стверджує австралійський психолог Глен Ларнер [4, 12]. Варто зазначити, що деконструкція як інструмент активно використовується психологами та психотерапевтами, які займаються наративними практиками і соціальною роботою.

Чому саме деконструкція? Деконструктивізм характеризується як стиль мислення, спрямований на пошук суперечностей і забобонів через розбір формальних елементів тексту. Текст як мовна дискурсивна практика, на думку Ж. Дерріда, закріплює в нас стереотипи щодо будь-якої сфери знання, а отже, є складовою політики як цілеспрямованої діяльності.

Організацію соціальних інститутів як певну політику Ж. Дерріда розглядає також у якості тексту. Деконструкція у нього виступає демонтажем старої структури, зробленим з метою показати, що її претензії на безумовний пріоритет є лише результатом людських зусиль і, отже, можуть бути переглянуті [6, 140]. Головна мета деконструкції – викрити догматизм. Таким чином, це відхід від того, щоб дати будь-чому кінцеву і єдино правильну інтерпретацію.

Ідея деконструкції полягає у можливості зняти шар за шаром прийняті як самі собою зрозумілі переконання, об'єктами впливу яких ми стаємо під тиском дискурсів (дискурс як соціальний феномен – організована система смислів і значень, виражена у мовних категоріях і побудована в термінах ієрархії, що формують нормативні поля). Ідеться про деконструкцію заради осягнення того, як була сконструйована сім'я як цілісність.

За Ж. Дерріда, ми перебуваємо у полоні ідеології – панівного мислення, яке є продуктом політичних сил, що володіють інтелектуальним ресурсом і тим, що суспільство думає про сім'ю. Тож, згідно з деконструктивізмом, всупереч думці про те, що ми самостійно вирішуємо, як нам створити сім'ю, над нами тяжіють культурні приписи про те, як це зробити “правильно”, щоб сім'я була “справжньою”. Суспільство перебуває під диктатом думки, що є лише один “правильний” спосіб створити сім'ю. Завдяки деконструкції ми усвідомлюємо спроби інших людей, суспільства, держави бути автором знання про цей феномен, досліджуємо контекст виникнення приписів щодо сім'ї, відносин влади всередині сім'ї, в тому числі те, кому вигідний такий розподіл влади.

Завдання деконструктивістської інтелектуальної процедури полягає у демонстрації неминучості помилки будь-якого розуміння, в тому числі того, яке пропонує сам читач-деконструктивіст. Це відкриття перед читачем безлічі можливих смислових значень. Позначуване, тобто позамова реальність, мало цікавить деконструктивістів, оскільки позначуване зводиться ними до “презентно”-наявного, що володіє всіма ознаками тимчасової мінливості і швидкоплинності і, отже, за своєю природою позбавлене будь-якої стабільності та уречевлення. “Наївний читач” прагне до однозначної інтерпретації тексту, що читається, до виявлення в ньому єдиного, конкретно визначеного сенсу. І лише “свідомий” читач-деконструктивіст здатний дати новий зразок демістифікованого прочитання, тобто, провести справжню деконструкцію тексту [2].

Деконструкція феномену сім'ї полягає у тому, що її, для точного і правильного розуміння, потрібно привести до того контексту, звідки вона взялась від початку. Необхідним є аналіз змісту сім'ї у пов'язі з тим середовищем, де вона виникла і сформувалась, відстеження її зв'язку з тими поняттями, поряд з якими вона утворилася, уточнення її полемічного сенсу (тобто на кого або проти кого вона була орієнтована), на що вона прямо або опосередковано натякала і навіщо утворилася.

Постмодерністський підхід передбачає відсторонення від звичної уваги до структури і функцій сім'ї на користь різноманітних варіантів переживання того, що значить "бути сім'єю". Постмодерністські підходи відмовляються від програми різних описів світу відповідно до критеріїв істинності/хибності.

Згідно з ідеями постмодернізму, традиційний підхід до визначення сім'ї, місця в ній чоловіка, жінки і дітей перебувають під впливом технік влади та конструкції ідентичності, які підтримуються дискурсом просімейної культури. Крім іншого, ці дискурси характеризуються наявністю тверджень, що видаються за істину, та стосуються:

- 1) ідентичності чоловіків, жінок і дітей,
- 2) устрою всього світу,
- 3) верховенства і значущості,
- 4) прав на різні блага.

Цим твердженням приписується статус об'єктивної реальності, і далі вони розглядаються як універсальні, застосовувані у будь-яких обставинах.

Сутність деконструкції полягає у виконанні певних маневрів з текстом (інституціолізованими практиками). У межах статті ми використаємо постановку деконструюючих запитань і роботу з бінарними опозиціями.

Постановка деконструюючих запитань дає змогу переглянути очевидні базові переконання [3, 77]. Деконструкція ставить запитання до інституціоналізованих практик з тим, аби визначити, як було встановлено їх легітимність і авторитет [5, 196]. Нижче ми наводимо перелік запитань, які допомагають деконструювати сім'ю як текст.

Необхідним буде з'ясувати, яка форма сім'ї вважається нормальною/девіантною у наш та інші часи, спробувати пояснити, чому сім'ю створюють саме у такий спосіб. Крім того, визначити, де люди вчаться тому, якою має бути сім'я, та звідки виникають ідеї, що спонукають людей створювати сім'ю. Важливо спробувати знайти відповідь на

запитання, чи є сучасний спосіб створення та існування сім'ї корисним для всіх людей, хто чи що підтримує наявні форми сім'ї.

З огляду на твердження Ж. Дерріда про те, що вирішальну роль у формуванні приписів відіграє влада, корисним буде з'ясувати низку запитань, що викривають державний просімейний інтерес. А саме, якою є етична позиція держави щодо сім'ї, як заявлені цілі та прагнення держави співвідносяться з її діями у відповідь на “проблему сім'ї”, як вони співвідносяться з цінностями, мріями, надіями і цілями людей, що мають наміри створити сім'ю, або мати такого роду стосунки; для кого ці дії є прийнятними/неприйнятними. Варто також урахувати, які цінності популяризуються за допомогою цих дій, чи забезпечується цими діями повага до прав людини, хто буде у вигідному становищі завдяки цим діям, хто опиниться у невідповідному становищі. Необхідно визначити, як держава та її агенти діють у цій ситуації з труднощами, чи створюється простір для кожної людини, на яку впливають ці дії, чи почута позиція кожної людини.

Достатньо часто сьогодні у державній риторичі доводиться чути про кризу сім'ї як про неузгодженість загальних завдань розвитку, сформульованих державою/суспільством і наявних у деяких людей цінностей, а також соціальних нормативів і своєрідності цих людей. Свою етичну позицію щодо сім'ї держава фіксує у статутних документах, де заявляє цінність сім'ї, у поточних стратегічних напрямках, а також у способах, якими ці напрями, принципи та цілі взаємодіють з особистою етичною позицією кожного члена цієї держави. Ці особисті етичні позиції сформовані індивідуальними людськими історіями, цінностями і перевагами. Деконструкція дає змогу переглянути і обдумати сформульовану й описану державою етичну позицію, або бачення щодо сім'ї. Хоча місія держави у сімейній політиці може здаватися на папері ясною і зрозумілою, сенс, який вкладається у задекларовані принципи підтримки сім'ї, різниться від людини до людини, і змінюється, оскільки новий досвід змушує кожного з нас переглядати власні смисли. Під час деконструюючої процедури простежується ідея “відсутнього, але такого, що мається на увазі” – в одні й ті самі поняття різні люди вкладають свій сенс. Через це важливо знайти спільну мову, спільне розуміння, пріоритети і цілі.

Для деконструкції поняття “криза сім'ї” можна також сформулювати низку запитань. Передовсім варто з'ясувати, чому становище сучасної сім'ї розцінюється як криза і хто саме називає це кризою, тобто, які голоси

домінують, коли висвітлюється означена проблема. При цьому необхідно відстежити, чиї голоси відтіснені на периферію або відсутні.

На нашу думку, справедлива позиція держави має полягати у тому, щоб залучати, накопичувати і поширювати досвід усіх зацікавлених осіб, і намагатися знайти таку позицію, яка демонструє повагу до досвіду і знань громадян держави, а також всіх, кого це стосується. У центрі мають бути люди, на чий життя найсильніше вплине будь-яке прийняте рішення. Важливо створити простір, у якому людина відчувала б себе здатною впливати на своє життя. Навіть нашвидкуруч проведений аналіз провладного дискурсу щодо сім'ї у традиційному суспільстві свідчить про те, що шлюб є привілейованою (“нормальною”) формою сім'ї. Деконструкція викриває, що цей привілей є штучним конструктом, частиною політики зацікавлених у цьому сторін, а не об'єктивною даністю.

Деконструкція також досягається за рахунок прийняття іншої позиції, ніж та, яка вважається нормальною. У цьому процесі “відсторонення” логіка домінуючих історій не здається настільки очевидною, а істина неспростовуваною. У такий спосіб деконструкція підтримує допитливість, а не просто прийняття всього як факту (реальності, істини). Одним із маневрів деконструкції тексту виступає трактовка базових бінарних опозицій культури. Згідно з цим маневром, деконструкції необхідним є встановлення опозиції, бінарної щодо сім'ї. У цьому випадку можна розглянути два варіанти опозицій: 1) сім'я як приватне, протиставлена публічному; 2) сім'я, яка протиставлена самотності. Деконструкція при цьому не є саботажем або підривною діяльністю щодо привілейованої концептуальної опозиції, навпаки виступає за їх одночасне повалення і збереження, бо не ставить питання або/або, радше і/і. Це рух між ними вперед – назад. Крім того, розглядаються опозиції не лише у форматі і/і, а й також/або. Тобто, це не лише суперечність, а й абсолютна невирішуваність. Світ однієї опозиції є ексклюзивним, а також таким, що включає світ іншої [5, 196]. Деконструкція цікавиться тим, як значення цих опозицій вплітаються одне в одне.

Ця техніка потребує забезпечення рівноправ'я членів опозиції. Більше того, Ж. Дерріда утверджує зверхність того члена опозиції, який до цього був пригніченим. Позаяк категорії, які ми використовуємо, працюють на становлення і зміцнення певних інтерпретацій сім'ї, ми, даючи те чи те

визначення сім'ї, тим самим здійснюємо політичний акт, своєю владою включаючи до складу сім'ї одних людей і виключаючи з неї інших.

Деконструкція як одна з філософсько-теоретичних основ постмодернізму побудована на етиці допитливості. Будь-який погляд на світ не є більш переконливим та не виключає інших. Він уможлиблює збагатити діапазон доступних нам точок зору і отримати більше розмаїття можливостей. Такий шлях має значно більший потенціал, ніж пошук єдино можливої істини, що пропонується каноном наукового пізнання.

На відміну від постструктуралістських спроб зруйнувати, філософія Ж. Дерріда нічого не руйнує. Домінуючий порядок не просто змінюється на протилежний, а відкривається для багатозначності та невирішуваності.

У соціально-педагогічній діяльності та соціальній роботі – у теоретичній, практичній та освітній їх складових – на сьогодні не вистачає елементів філософської аналітики, логіко-мисленнєвої діяльності, спрямованої на розв'язання практичних завдань. Достатньо часто спеціалісти соціальної сфери у своїй роботі з сім'єю керуються формалізованими підходами до її оцінки та прогнозів розвитку. Але маючи справу з “живим плетивом зв'язків”, які створюються та розцінюються людьми як сімейні, навряд чи ефективним буде застосування готових приписів, що базуються на сталих сімейних традиціях певної культури. Не відкидаючи широкого визнання цінності сім'ї великою кількістю людей у світі, філософія деконструкції застерігає від переоцінки об'єктивності і масштабів цього визнання та, головне, від уніфікації сенсу, який вкладається у зміст цінності сім'ї різними людьми. Вирішуючи за інших осіб (членів сім'ї і не тільки) питання щодо створення/возз'єднання/розлучення сім'ї, представник соціальної сфери має усвідомлювати весь тягар можливих наслідків від надмірної оцінки важливості сім'ї у житті конкретної людини, а також від позбавлення привілею мати сім'ю тих, хто, згідно з державною просімейною політикою, не має такого права (наприклад, через начебто відсутність сенсу у створенні/збереженні сім'ї, в якій відсутні традиційна структура та функції).

Філософія деконструкції за Ж. Дерріда, застосована щодо феномену сім'ї, дає можливість по-іншому поглянути на уявну простоту та зрозумілість феномену сім'ї і більш толерантно поставитися до розмаїття сенсів, які кожна людина вкладає у розуміння сім'ї залежно від власного життєвого досвіду.

Незважаючи на те, що уявлення про те, якою має бути “нормальна” сім'я знаходить підтримку і схвалення у домінуючій більшості, варто зважати на сучасні зміни культурної парадигми. Останні приводять до появи нових уявлень та сенсів, які заслуговують бути взятими до уваги у демократичному суспільстві.

Оголошена в суспільному дискурсі криза сучасної сім'ї, згідно з постмодерністськими уявленнями, не є об'єктивним явищем – те, що виглядає як руйнація сім'ї в очах одних її членів, може бути ознакою звільнення/відновлення в очах інших. Чи є збереження сім'ї “за будь-яку ціну” доцільним у кожному окремому випадку? За результатами якого аналізу може бути визначена прийнятність або неприйнятність конкретної сім'ї для життя немовляти? глибоко залежних літніх осіб? людей, що перебувають у складних життєвих обставинах? кривдників та жертв сімейного насильства? Над всіма цими питаннями чи не щодня має замислюватися спеціаліст соціальної сфери, перш ніж приймати непрості, інколи доленосні, рішення у роботі з сім'єю.

Висновки. Сім'я упродовж довгої історії людства не була нагальним питанням філософії через визнання пріоритету за публічною сферою життя людини. Інтерес до сім'ї з боку науки переважно спрямовувався на вивчення проблем сім'ї, а також можливостей впливу на неї. Аналіз феномену сім'ї зі з'ясуванням сутності останньої був і залишається вкрай рідкою практикою. Одним з наслідків цього стало те, що сучасна державна система підтримки сім'ї ґрунтується переважно на стандартизованих підходах в оцінці, які залишають поза увагою глибинний сенс сім'ї загалом та конкретної сім'ї зокрема. Дефіцит філософського інструментарію у програмах з розв'язання сімейної проблематики значно обмежує можливості допомоги спеціаліста соціальної сфери та, головне, члена сім'ї, щодо якого вживаються заходи з підтримки сім'ї.

Одна з розмаїття технік постмодерністського дослідження – деконструкція – як ніяка інша є дотичною до вивчення сутності сім'ї. На підтвердження цього виступає і її принципова увага до маргіналізованих у філософії тем, і прийняття поліваріативності сенсу будь-якого феномену.

Що саме деконструкція допомагає з'ясувати у феномені сім'ї?

По-перше, одним зі способів дістатися сутності сім'ї є її осмислення через постановку деконструюючих запитань, відповіді на які звільняють від панівного мислення щодо сім'ї. Останнє, що існує зазвичай у вигляді

аксіом, суттєво впливає на хід думок людини та її поведінку, не сприяючи усвідомленому вибору. Зі свого боку, свідоме ставлення та розуміння людиною сутності сім'ї дає змогу створити сім'ю такою, що відповідатиме і власним очікуванням, і очікуванням інших членів сім'ї.

По-друге, уявлення про сім'ю конструюється людьми з урахуванням умов часу, культури і соціального контексту.

По-третє, формування уявлень про сім'ю відбувається під впливом домінуючих наративів щодо сім'ї, які складаються у дискурси, що існують та відтворюються у практиках і текстах.

Пропоновані Ж. Дерріда деконструюючі маневри з текстом сім'ї допомагають переконатися, що винайдення сутності сім'ї можливе лише в межах кожної окремої людини.

Варто зауважити, що у будь-якому разі прочитати текст з повним розумінням не є деконструктивістським читанням – Ж. Дерріда запрошує нас, призупинивши раціональність, відчутти тонку межу між розумінням – нерозумінням, знанням – незнанням.

Перспективи подальших досліджень у сфері осмислення сім'ї як об'єкта соціально-педагогічної діяльності та соціальної роботи полягають у вивченні ефектів залучення деконструюючих технік щодо сім'ї до методів оцінки її стану не лише спеціалістами соціальної сфери, а й самими клієнтами.

Література

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / О.В. Безпалько // Вісник психології і педагогіки [Електронний ресурс] : збірник наук. праць / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка, Інститут психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка. – Випуск 9. – К., 2012. – Режим доступу : http://www.psyh.kiev.ua/Збірник_наук._праць._-Випуск_9
2. Ильин И.П. Постмодернизм. Словарь терминов [Електронний ресурс] / И.П. Ильин. – М. : ИНИОН РАН (отдел литературоведения) – INTRADA. 2001. – Режим доступу : <http://postmodernism.academic.ru/26/%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D1%80%D1%83%D0%BA%D1%86%D0%B8%D1%8F#sel>
3. Уинслейд Джон, Монк Джеральд. Нарративная медиация: новый подход к разрешению конфликтов [Електронний ресурс] / Джон Уинслейд, Джеральд Монк ; пер. с англ. Д.А. Кутузовой под общ ред. Л.М. Карнозовой. – М. : МОО “Центр судебно-правовая реформа”, 2009. – 356 с. – Режим доступу :

<http://marisluste.files.wordpress.com/2012/09/d0bdd0b0d180d180d0b0d182d0b8d0b2d0bdd0b0d18f-d0bcd0b5d0b4d0b8d0b0d186d0b8d18f-d0b4d0b6-d0bcd0bed0bdd0ba-d0b4-d183d0b8d0bdd181d0bbd0b5.pdf> 125-128

4. Glenn Lerner. Para-Modern Family Therapy: Deconstructing Post-Modernism / Glenn Lerner // Australian and New Zealand Journal of Family Therapy. – Volume 15, Issue 1, 1994. – P. 11 – 16.

5. Glenn Lerner. The real as illusion: deconstructing power in family therapy [Електронний ресурс] / Glenn Lerner // Journal of Family Therapy. – Volume 17, Issue 2, 1995. – P. 191 – 217. – Режим доступу : <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-6427.1995.tb00013.x/pdf>

6. Saldivar R. Figural language in the novel: The flowers of speech from Cervantes to Joyce / R. Saldivar. – Princeton, N.J. : Princeton University Press. – 1984. – 267 p.

Савельева Юлия. К проблеме осмысления семьи: возможности деконструкции. Статья ориентирована на восполнение дефицита философского инструментария в деятельности государственных социальных служб, работающих с семьей, и использующих преимущественно формализованные методики оценки семьи. Предложена одна из постмодернистских философских исследовательских процедур – деконструкция, позволяющая переосмыслить как проблему маргинализации семьи в западной философии, так и представление о конкретной семье в частности. Выяснено, что представление о семье конструируется людьми с учетом условий времени, культуры и социального контекста.

Ключевые слова: деконструкция, семья, Ж. Деррида, феномен семьи.

Savelyeva Yulia. To the problem of family understanding: possibility of deconstruction. This article aims at filling up the gap of philosophical devices used by public services in social spheres, dealing with the family. The current tendency of their activity is to use strictly formalized methodologies to make assessment of the family. The author suggests one of the post-modernistic research procedures i.e. deconstruction as a philosophical interpretation technique which allows rethinking of both a problem of family marginalization in the Western philosophy tradition, and the idea of a specific family in particular. It was found out that the concept of the family is constructed by people according to the conditions of time, culture and social context.

Keywords: deconstruction, family, Derrida, family phenomenon.